

proč si nerozumíme a jak to změnit

GENERAČNÍ KONFLIKT

Veronika Capáková
Petr Honzejek

nastole

A stylized illustration of a diverse group of people's faces and profiles, rendered in a flat, graphic style. The colors are muted and pastel-like. The people are shown from various angles, some looking towards the center, others looking away. The background is a light, textured purple and white.

Generační konflikt

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.nastole.cz
www.albatrosmedia.cz

Veronika Capáková, Petr Honzejek

Generační konflikt – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2026

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Proč si nerozumíme a jak to změnit

GENERAČNÍ KONFLIKT

Ve spolupráci s edice **HN**

Generační konflikt

Proč si nerozumíme a jak to změnit

Veronika Capáková

Petr Honzejek

Věnováno všem generacím

© Veronika Capáková, 2026

© Petr Honzejek, 2026

ISBN v tištěné verzi 978-80-7448-726-2

ISBN e-knihy 978-80-7448-730-9 (1. zveřejnění, 2026) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-7448-731-6 (1. zveřejnění, 2026) (mobi)

ISBN e-knihy 978-80-7448-728-6 (1. zveřejnění, 2026) (ePDF)

OBSAH

Jak těžké je porozumění	11
Co to vlastně je generační konflikt	14
Kdo je kdo v generačním ringu	17
Krize	27
Jazyk a komunikace	34
Dospě(lost)	45
Bydlení	49
Práce a kariéra	54
Vztahy, sex a genderové role	64
Duševní zdraví	85
Politika, moc a boj o budoucnost	93
Každodenní střety generací	107
Finance	116
Alkohol a drogy	121
Výchova a rodičovství	131
Smrt a stárnutí	138
Vietnamci a Romové	149
Demografie	154
Jak být boomer+	159
Proč je důležité spolu mluvit	163
Slovník generace Z	165
Slovník boomerů	181
Zkratky období socialismu	189
Zdroje	194

JAK TĚŽKÉ JE POROZUMĚNÍ

V románu Milana Kundery *Totožnost* najdeme hezké zamyšlení nad věčným sporem generací. „Lidé se v životě potkávají, povídají si, hádají se, a neuvědomují si, že k sobě navzájem mluví z dálky, každý z rozhledny postavené na jiném místě v čase.“ Asi největší český romanopisec dvacátého a jednadvacátého století má pravdu. Generační porozumění je v principu neskonale obtížné.

Nedá se samozřejmě říci, že mladá generace nemá s tou starší společného vůbec nic. Má například podobný metabolismus nebo plus minus (spíš tedy plus) podobný počet zubů. A obývá stejný fyzický svět. Ale jinak je to vlastně vývojově odlišný lidský druh. Jinak prožívá život, má jiné hodnoty, jiný jazyk, odlišný pohled na práci a volný čas, na psychiku, partnerství, sex, na sebe samé. A koneckonců i na ten metabolismus, protože když se podíváme na přístup mladší generace k alkoholu, zjistíme, že je proti generaci boomerů podstatně obezřetnější.

Zkrátka když se sejdou boomer a člověk z generace Z, vypadá to někdy jako kontakt odlišných civilizací. Boomer by asi řekl, že to jsou taková „blízká setkání třetího druhu“, ovšem to by generace Z netušila, o čem mluví. Přitom tento Spielbergův film byl v osmdesátkách tak známý, že se z jeho názvu stalo lidové rčení. Když k takovému kontaktu dojde, je samozřejmě potřeba hodně empatie a snahy o porozumění, aby nedošlo ke karambolu, nebo dokonce k explozi.

Věřte, že o tom něco víme. Když jsme společně – dva novináři z *Hospodářských novin*, Veronika Capáková a Petr Honzejek – začali domlouvat podcast *Generační konflikt*, na jehož základě vznikla tato kniha, naráželi jsme na tolik generačních bariér, až jsme si říkali, že v momentu, kdy začneme natáčet, už to horší být nemůže. Ale bylo. Co díl, to další zjištění, jak hluboká je propast mezi boomerem, kterému táhne na šedesát, a „sněhovou vločkou“, která tehdy byla na světě pětadvacet let.

Jeden příklad za všechny. Za sto dílů jsme nevyčerpali všechny výrazy, které jedna nebo druhá generace používá a té druhé nebo první jsou buď úplně,

nebo aspoň částečně nesrozumitelné. Vibe? Crush? Skibidi? Boomer se zoufale ptá: „Cože?!“ Z druhé strany bezradné bloudění ve výrazech a reáliích pozdního socialismu a devadesátých let, období, která jsou pro mladou generaci přibližně tak aktuální jako pro boomery první republika a druhá světová válka. VŘSR? Tesil? Dvanáctsettrojka? DIK? „Wtf?!“ reaguje generace Z.

Část knížky, která je teď před vámi, je proto jakýmsi výkladovým slovníčkem generačních výrazů – pomůckou, jak se mezigeneračně domluvit. Ovšem boomery je třeba upozornit, že je lepší používat slovníček pouze pasivně. Když to zkusíte aktivně, budete „cringe“. Sice ještě možná úplně přesně nevíte, co to je, ale nechcete to.

Jednotlivé kapitoly pak snad trochu pomohou mladým pochopit starší a starším mladší i za hranicemi používaného jazyka, protože ten je jenom vnějškovým vyjádřením odlišnosti generačních světů. Proč třeba ti staří tolik makají, je pro ně tak důležitá práce a nedokážou „žít“, tedy uplatňovat „work-life balance“? A proč je tato otázka pro starší vlastně nesrozumitelná? Proč si mladí pořád píší přes různé platformy a jednoduše si nezavolají, když se telefonátem dá vyřešit všechno hned? A proč je pro změnu tato otázka nesrozumitelná zase pro generaci Z?

Konfliktních otázek, o kterých často vzájemně nevíme, že by vůbec mohly existovat, protože naše generační odpovědi se nám zdají zcela přirozené, je hromada. Politika, alkohol, sex, gender, bydlení, duševní zdraví, rodičovství a tak dále. Pokusíme se je formulovat a samozřejmě na ně odpovědět. Někdy je to vážné a mrazivé, jindy zase docela legrace. Víte třeba, že se dá například mezigeneračně naprosto ztratit při používání emotikonů? Dá. Zjistili jsme, že stejné „smajlíky“ používají generace v úplně jiných významech a kontextech, a když se tyto kontexty srazí, je to šlupka. Příklad? Třeba takový palec nahoru není vždy tím, čím se může zdát...

Karel Marx jednou napsal: Evropou obchází strašidlo komunismu. A myslím to tak, že komunismus Evropu převálcuje. Naštěstí se to nestalo. Byla to historická fuška, ale bolševik skončil na smetišti dějin, kam chtěl poslat všechno a všechny ostatní. Jak už to ale bývá, objevila se strašidla nová, sice možná ne tak děsivá, ale současně o nich zatím nelze říci, že postupně zmizí. A jedním z nich je právě strašidlo generačního konfliktu, které Evropou nejen obchází, ale pořádně u toho dupe.

Takže pojdte s námi na výpravu do generačních světů a mezisvětů. Ani ne tak proto, aby svět „byl v pořádku“ pro všechny generace – každá má totiž, přiznejme si, o tom pořádku svou vlastní představu. Ale hlavně aby svět tak nějak držel pohromadě. A aby nás strašidlo generačního konfliktu přestalo děsit. Protože jak známo, nejhorší smrt je z leknutí.

CO TO VLASTNĚ JE GENERAČNÍ KONFLIKT

A EXISTUJE VŮBEC?

Ono se řekne generační konflikt. Ale co to vlastně je? A existuje vůbec něco takového v realitě, nebo je to jenom klišé? Často narážíme na lidi, a dokonce i na experty, kteří o reálnosti generačního konfliktu pochybují a zdůrazňují, že intenzivnější dělicí linie vedou společností nikoli podle generačních, ale třeba podle sociálních, národnostních či vzdělanostních os.

Určitě na jejich pohledu něco je: peníze, sociální status či národnost jsou mocnými dělícími, jak nás koneckonců poučují dějiny. Generační rozdíly také mohou být někdy potlačeny, zejména ve skutečně krizových momentech. Kupříkladu v podmínkách války je různost generačních zkušeností vedlejší, protože rozhodující zkušeností je aktuální hrůza, kterou celá společnost prožívá a musí se s ní vyrovnat.

Ovšem to neznamená, že by generační dělící, tedy rozdíly mezi skupinami lidí, které mají odlišnou historickou zkušenost a perspektivu, byla bezvýznamná. A že by nemohla někdy vystoupit na povrch v podobě obtížně překonatelných bariér. Jsou období, kdy jsou rozdíly v pocitech a možnostech jednotlivých generací takové, že se mohou stávat zdrojem problémů, nebo dokonce přerůstat ve vážné napětí. A právě to se nyní děje v západních společnostech, tedy i v Česku.

Vidíme to na nejrůznějších společenských hnutích, například klimatickém, ve kterém se v drtivé většině angažují mladí lidé. Vidíme to na volebním chování, kdy mladí lidé (samozřejmě jsou specifické případy, kterým se budeme ještě věnovat) volí úplně jinak než starší. Vidíme to na úplně jiném přístupu k práci či duševnímu zdraví. Dalo by se říci, že zásadní mezigenerační rozdíly vidíme vlastně všude – v celkovém přístupu ke světu a lidské roli v něm.

Proč se to děje zrovna teď? Sociologie hovoří o hrozbě generačního konfliktu, když jsou splněny tři podmínky zároveň: když mají jednotlivé generace nerovný přístup ke zdrojům, když existuje pocit generační nespravedlnosti a zároveň přestává existovat cosi, co se dá nazvat mezigenerační smlouvou. Zní to samozřejmě až příliš odborně, pojďme proto jednotlivé body rozebrat.

Nerovný přístup ke zdrojům je dnes asi nejzákladnějším problémem. U nás se projevuje hlavně v oblasti bydlení. Každý mladý člověk, pokud tedy není z hodně bohaté rodiny nebo naopak nemá až nezdravě vyvinutý smysl pro dobrovolnou skromnost a askezi, vám řekne, že obava, kde a jak bude bydlet, tvoří všudypřítomnou linku jeho úvah o budoucnosti a vlastní životní perspektivě. A nikdo se těmto obavám nemůže divit. Ani nadprůměrně vydělávající mladý člověk dnes nedosáhne na hypotéku a nutně se ptá, co to je za společnost, která nastavuje pro naplnění základní životní potřeby mít střechu nad hlavou takto vysokou laťku. Poukazy na to, že může bydlet v nájmu, mu přijdou cynické; jednak protože, že i ceny nájmu letí nahoru rychlostí rakety Elona Muska, a také proto, že je zpravidla slychá od starších lidí, kteří vlastní bydlení mají, protože měli historickou kliku – pořizovali ho v době, kdy byly byty pětkrát levnější než dnes. Když k tomu připočteme poznámky, že si stačí odpustit nějaké to sójové latěčko, není divu, že prudší povahy z řad mladých lidí začnou používat hrubší výrazy, nebo je dokonce začne napadat, jestli řešením jejich problémů není baseballová pálka. V jiných zemích, třeba v jižní Evropě, se k tomu připojuje ještě nezaměstnanost mladých. Což našťastí problém Česka není, ale i tak mají zdejší dvacátníci a třicátníci objektivních důvodů k obavám dost.

Zvcelku oprávněného dojmu, že si dnešní mladí nebudou moci dovolit totéž co generace před nimi, vzniká pocit, který se dá nazvat „pocitem generační nespravedlnosti“. Nejde o pocit objektivní chudoby. Každému, kdo alespoň trochu přemýšlí, je jasné, že žijeme v době, kdy je na tom společnost ekonomicky i sociálně nejlépe v historii. Jde o něco jiného – o pocit chudoby relativní. Mladí vidí, že nemají šanci žít výrazně lépe než generace před nimi. A to je podstatné, protože zatím skoro vždy v moderních dějinách (když vynecháme velké krize a válečné konflikty) to bylo tak, že se děti měly po hmotné a sociální stránce lépe než jejich rodiče. Dnes to opravdu garantováno není. Dokonce by se dalo říci, že ač jsou mladí vzdělanější než generace před nimi, mají nižší šanci na vybudování majetku. Vzniká tak relativní deprivace, tedy něco, co by

se dalo popsat slovy „proč oni mohli a my ne“, a to je silný motor generačního konfliktu.

Třetí problém – tedy rozpad generační smlouvy – vlastně vyjadřuje skutečnost, že společnost není schopna na doutnající generační konflikt rozumně reagovat. Fungující mezigenerační solidarita stojí na jednoduchém principu: mladí financují stát a stát garantuje, že jim to v budoucnu vrátí. Jenže to dnes přestává platit. Mladí lidé, hlavně zaměstnanci, sice platí vysoké odvody, ale přestávají věřit, že na ně společnost odpovídajícím způsobem myslí. Zhmotňuje se to například v nedůvěře mladých, že v budoucnu dostanou odpovídající důchod. Zeptejte se schválně libovolného vysokoškoláka, jestli věří, že se o něj stát, až na to přijde, postará tak, jak se stará o nynější důchodce. Odpověď bude pravděpodobně cynická: „Jaký důchod? O čem to mluvíte?!“ Ano, dostáváme se do momentu, kdy solidaritu stále víc střídá cynismus, což je samozřejmě riziko.

Podají se generační konflikt vyřešit nebo alespoň zmírnit? Odpověď je minimálně pro nejbližší budoucnost skeptická. Nemovitosti se dostupnější nestanou. I kdyby zmizely administrativní překážky, které dělají z Česka zemi, která je vůči výstavbě snad nejnepřátelštější na světě, a následně přece jen vzrostla nabídka, nebude to stačit. Vzhledem k demografickému vývoji bude přibývat jednočlenných domácností a pokles poptávky, který by vedl k poklesu cen nemovitostí, je tak iluzí.

Navíc hrozí, že ekonomická zátěž mladých lidí ještě vzroste. Společnost stárne, což v demokracii, kde existuje všeobecné a rovné volební právo, znamená, že relativní politická síla starších lidí roste. Zájmy starších jsou přitom odlišné od zájmů mladých: jde jim o logicky hlavně o permanentní zvyšování důchodů, levnou a všudypřítomnou zdravotní péči, všemožné slevy a podpory. Politika na to reaguje a populistické strany jdou většinové poptávce vstříc. V současnosti ovšem takovou politiku nelze financovat jinak než vyššími daněmi a odvody těch, kteří jsou ekonomicky aktivní, tedy mladších lidí. Případně na dluh, přičemž tíha jeho splácení opět padne na dnešní mladou generaci.

Na konflikt a jeho zostřování je tedy zaděláno pořádně.

KDO JE KDO V GENERAČNÍM RINGU

Jak se jednotlivé generace rozdělují a liší od sebe navzájem

Nálepky, že je někdo boomer nebo sněhová vločka, jsou ve veřejném prostoru slyšet celkem často. Nejčastěji samozřejmě na sociálních sítích, které navíc nejruznější konflikty svými algoritmy podporují.

Když vás tak někdo nazve, pravděpodobně vás chce urazit. Oba termíny jsou totiž pejorativními pojmenováními pro zástupce mladší a starší generace. První zmíněný termín „boomer“ je možná ještě trochu horší. Právě vás totiž někdo označil za geronta. Druhé sousloví zase znamená, že jste křehcí jako malá bílá sněhová vločka, která co nevidět roztaje. Ano, dost stereotypní...

Ale lidská společnost je z podstaty stereotypní. Stereotypy jsou totiž zjednodušenou představou v našich hlavách o skupinách lidí či jevech, která nám pomáhá rychleji se orientovat ve světě. Tyto mentální zkratky nám sice mohou dobře sloužit, ale také zatraceně škodit. A platí to i v případě generací.

Díky jejich rozdělení dokážeme najít určité společné rysy různých generací. Neznamená to ale, že jsme všichni stejní. Do našich životů se promítá nespočet faktorů. To, kde jsme se narodili, kdo jsou naši rodiče, kde bydlíme a pracujeme nebo s kým se scházíme.

Jednotlivé generace ale společně sdílejí obrázek „své doby“; jsou to lidé narození ve stejném časovém období a během svého života prožívají historické události a zlomy ve shodné časové posloupnosti. V západním světě se dělí do několika skupin.

Ztracená generace (lidé narození kolem roku 1900)

Museli bojovat v první světové válce a po návratu z fronty měli těžkosti se začleněním do běžného života. Válka jim sebrala bezstarostné dospívání. Kvůli

ní často nedostudovali, nezažili první lásky a stali se emocionálně vyprázdněnými.

Úzce s touto generací souvisejí „ztracení“ spisovatelé – Ernest Hemingway, Francis Scott Fitzgerald, John Steinbeck nebo Erich Maria Remarque. Tento termín podle britského slovníku *Encyclopædia Britannica* poprvé použila americká spisovatelka Gertrude Steinová. Ta jej měla zaslechnout od majitele garáže ve Francii, který pohrdavě označil mladší generaci jako *génération perdue*. Hemingway později termín ztracená generace široce rozšířil a zpopularizoval v románu *Fiesta (The Sun Also Rises)* z roku 1926.

V českém prostoru tato generace prožívala podle historika Jaromíra Mrňky z Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy narůstající národnostní a sociální napětí, rozvoj velkých měst, průmyslu, organizovaného času, občanské společnosti, zavedení všeobecného volebního práva, ale také první světovou válku, její hrůzy na frontě a útrapy v zázemí, rozpad monarchie a vznik republiky.

Znaky příslušníků této generace:

- Silně poznamenaní válkou. Typický je pro ně cynismus.
- Pocit deziluze, ztráta bezpečí, jistot a významu tradičních hodnot.

„Největší generace“ (Greatest generation, 1901 až 1924)

Jde o generaci, která dospěla během velké hospodářské krize po krachu na newyorské burze v říjnu 1929. Její příslušníci byli zasaženi dvěma světovými válkami, které formovaly i jejich životy. Jejich rodiče bojovali v první světové válce, oni pak následně v té druhé.

Toto označení získala generace po vydání bestselleru *The Greatest Generation* v roce 1998, jehož autorem je americký novinář NBC News Tom Brokaw. Označení mělo sloužit jako pocta Američanům za odolnost a vlasteneckého ducha, které tato generace musela projevit během hospodářské krize a při bojích ve druhé světové válce.

Poprvé v historii Spojených států některé ženy narozené v tomto období prožily celý svůj život s právem volit. Na druhou stranu Afroameričankám v USA bylo toto právo často odpíráno. V Československu mohly ženy volit od roku 1920.

Znaky příslušníků této generace:

- Je pro ně typická silná pracovní morálka, disciplína a loajalita v zaměstnání.
- Respekt k autoritám.
- Žili a žijí skromně.
- Jsou prozíraví a šetřiví, co se týče financí.
- Pro české obyvatelstvo byl v tomto období zásadním momentem vznik a budování nového státu po roce 1918. Největší tehdejší osobností byl zakladatel státu Tomáš Garrigue Masaryk.

U tzv. největší generace jde o americký koncept, který úzce souvisí se zapojením USA v druhé světové válce. V Česku se takové označení běžně nepoužívá, u nás v tomto období vznikla první Československá republika, dalo by se tedy mluvit o „zakladatelské generaci“, případně o generaci Mnichova, protože tehdejší lidé byli silně poznamenáni mnichovskou dohodou (30. září 1938), kdy Československo přišlo o třetinu svého území a následně došlo k okupaci zbytku země nacistickým Německem.

Tichá generace (1923 až 1944)

Tato generace vyrůstala v mezidobí dvou světových válek, kdy nebylo bezpečné říkat svůj názor nahlas. Naučila se, jak co nejlépe přežít v těch nejtěžších situacích a příliš se neprojevoval. Proto si vysloužila popis tichá.

Byla početně globálně menší než předchozí generace, nicméně v československém prostředí se stala pod nadvládou nacistů pozoruhodná věc. Narodilo se překvapivě hodně dětí. V roce 1940 podle historika Jaromíra Mrňky odstartoval enormní nárůst porodnosti, který pokračoval kontinuálně až do 50. let.

Tento fenomén se Mrňka se svými kolegy snažil rozklíčovat. Lidé totiž odkládali porody v důsledku velké hospodářské krize.

„Jde o fenomén, kdy se porody odložené v důsledku velké hospodářské krize začínají realizovat během druhé světové války. A tam hraje roli několik zásadních faktorů. Jedním z nich je, že Češi nemuseli na frontu, protože byli nacistickou okupací určeni k tomu, aby jen pracovali, byli poslušní a zejména drželi ústa. Právě kvůli tomu se tady rozšiřuje velká plejáda sociálních opatření, která paradoxně vedou k tomu, že se pod nacistickou nadvládou rodí více

dětí navzdory záměrům nacistů český národ víceméně vyhladit,“ říká historik Mrňka.

Lidé, kteří se narodili v Československu ve 30. letech 20. století, pak nastupují jako mladí do těsně poválečného období a prostředí budování státního socialismu, čímž jsou výrazně formováni.

Tichá generace by se podle Mrňky v českém kontextu mohla nazývat „generací května 1945“, případně „dětí velké deprese“ či „generace budovatelská“.

Znaky příslušníků této generace:

- Tvrdě pracující, šetřiví a přizpůsobiví.
- Silně poznamenání druhou světovou válkou.

Baby boomers (1946 až 1964)

Po druhé světové válce zažily Spojené státy americké populační explozi. Mezi lety 1946 až 1964 se tam totiž narodilo 75 milionů dětí. Za tímto boomem není jedno vysvětlení. Obecně je velmi rozšířený názor, že za něj mohl návrat vojáků z fronty, nicméně ten je vyvrácen, protože nesedí s délkou trvání boomu ani s tím, že k nárůstu porodnosti došlo již před koncem války. Nicméně konec velké hospodářské krize, druhé světové války a hospodářský růst boomu pomohly. Do toho promlouval i fakt, že pro mladé ženy nebylo po válce tolik pracovních příležitostí. Zprvu se o této generaci mluvilo jako o té největší, nejbohatší a nejvdělanější, narážela ale na velké limity a velká očekávání se nenaplnila.

Češi, kteří se narodili v těchto letech, mají se svými americkými vrstevníky pramálo společného. Kontext, ve kterém v tehdejší Československu vyrůstali, byl diametrálně odlišný.

„Smysluplnější je mluvit o ‚generaci 1968‘ nebo ‚generaci pražského jara‘, která sice nemá s americkými boomers mnoho společného, ale zároveň je podobně rozporuplná. Na jednu stranu tvoří výrazný rezervoár ‚kádřů‘ pro následnou normalizaci, na druhou stranu ale také underground,“ popisuje historik Mrňka.

Čeští baby boomeři se narodili krátce před nebo po komunistickém převratu v únoru 1948, který znamenal uvržení země do desítky let trvající nesvobody a zmaru. Určující zkušeností pro ně je okupace Československa v roce 1968, která zlikvidovala naděje pražského jara. Vzepětí k odporu, zrada vládnoucí